

**Česká republika
NÁLEZ
Ústavního soudu**

Jménem republiky

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy Tomáše Lichovníka (soudce zpravodaje) a soudců Jaromíra Jirsy a Vladimíra Sládečka ve věci ústavní stížnosti stěžovatele **A. P.**, zastoupeného Mgr. Evou Průchovou, advokátkou se sídlem U Studánky 250/3, Praha 7, směřující proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 16. 7. 2020, č. j. 58 Co 218/2020-300; za účasti Městského soudu v Praze jako účastníka řízení a ROKOSPOL a.s., se sídlem Krakovská 1346/15, 110 00 Praha - Nové Město jako vedlejší účastnice řízení takto:

- I. Výrokem II. rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 16. 7. 2020, č. j. 58 Co 218/2020-300, o nákladech řízení bylo porušeno právo stěžovatele na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.**
- II. Toto rozhodnutí se proto v dotčeném výroku ruší.**

O d ů v o d n ě n í :

I.

Vymezení věci

1. Včasnou ústavní stížností, která i v ostatním splňuje podmínky stanovené zákonem č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdější předpisů (dále jen "zákon o Ústavním soudu"), se stěžovatel domáhá zrušení v záhlaví uvedeného rozhodnutí v nákladovém výroku II., a to pro porušení práva na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále též "Listina") a práva na právní pomoc podle čl. 37 odst. 2 Listiny.

II.

Průběh řízení před obecnými soudy

2. Z napadeného rozsudku Ústavní soud zjistil, že stěžovatel se žalobou domáhal zaplacení částky ve výši 124.341,08 Kč s úrokem z prodlení jako doplacení ceny díla, které jako zhotovitel provedl pro vedlejší účastníci na základě ústně uzavřené smlouvy o dílo, jejímž předmětem byla renovace a lakování jednoho letadla bílou barvou a jednoho letadla lesklou barvou v kombinaci modré a stříbrné.

3. Obvodní soud pro Prahu 1 (dále též "nalézací soud") rozsudkem ze dne 22. 9. 2016, č. j. 31 C 50/2014-91, vyhověl žalobě pouze částečně, když jeho nárok na zaplacení částky 40.479,34 Kč s příslušenstvím odpovídající renovaci a lakování prvního letadla zamítl (výrok I.), a ve zbývajícím částce stěžovateli vyhověl (výrok II.), když dospěl k závěru, že mezi stěžovatelem a vedlejší účastnicí byla platně uzavřena smlouva o dílo, přestože se v nalézacím řízení nepodařilo prokázat, že by její součástí bylo také ujednání o ceně díla; částečné zaplacení faktury vystavené stěžovatelem však mělo podle

nalézacího soudu účinky uznání závazku. Současně nalézací soud uložil vedlejší účastnici povinnost k náhradě nákladů řízení v částce 29.064 Kč (výrok III.) v souladu s ustanovením § 142 odst. 2 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen "o. s. ř."), odpovídající částečnému úspěchu stěžovatele ve věci.

4. Vedlejší účastnice napadla rozsudek nalézacího soudu ve výroku II. a III. odvoláním. Stěžovatel se s rozsudkem nalézacího soudu ztotožnil, zamítavý výrok nalézacího soudu tak nabyl právní moci a předmětem dalšího řízení zůstala pouze částka 83.861,74 Kč s příslušenstvím odpovídající renovaci a lakování druhého letadla. Městský soud v Praze rozsudkem ze dne 9. 11. 2017, č. j. 58 Co 111/2017-125, rozsudek nalézacího soudu v napadených výrocích potvrdil a vedlejší účastnici uložil povinnost k náhradě nákladů odvolacího řízení. Po dovolání vedlejší účastnice Nejvyšší soud rozsudkem ze dne 26. 6. 2018, č. j. 32 Cdo 1745/2018-165, rozhodl tak, že rozsudek nalézacího soudu (ve výroku II. a III.) a odvolacího soudu zrušil a věc vrátil nalézacímu soudu k dalšímu řízení. Podle Nejvyššího soudu nemohlo dojít k platnému uzavření smlouvy o dílo, protože její podstatnou náležitostí je také určení ceny díla nebo vymezení způsobu jejího určení, a k posouzení, zda mezi stranami došlo k dohodě o této podstatné náležitosti, je třeba znát obsah této dohody. Není-li takto výše ceny díla zjištěna, nelze učinit jiný závěr, než že dohoda o této podstatné náležitosti nevznikla a tak nevznikla ani smlouva o dílo.

5. Po novém projednání věci nalézací soud, vázán právním názorem Nejvyššího soudu, posoudil nárok stěžovatele jako nárok na vydání bezdůvodného obohacení a v pořadí druhým rozsudkem ze dne 4. 12. 2019, č. j. 31 C 50/2014-264, uložil vedlejší účastnici povinnost zaplatit stěžovateli zbývající žalovanou částku 83.861,74 Kč s příslušenstvím a náklady řízení (68.147, 60 Kč).

6. Vedlejší účastnice napadla také druhý rozsudek nalézacího soudu odvoláním, na jehož základě vydal Městský soud v Praze (dále též "městský soud") rozsudek napadený touto ústavní stížností, kterým rozsudek nalézacího soudu ve věci samé potvrdil (výrok I.), ale přiznanou náhradu nákladu řízení snížil na 41.461,65 Kč (výrok II.). Z odůvodnění rozsudku vyplývá, že městský soud při snižování této náhrady vycházel z toho, že v nalézacích řízeních, které posuzoval jako celek, stěžovatel uspěl pouze ze 67,40 %, když jeho žalobě bylo vyhověno jen co do částky 83.861,74 Kč a ve zbytku byla zamítnuta; proto měl stěžovatel podle městského soudu právo na náhradu nákladů za obě nalézací řízení pouze v rozsahu 34,80 % (= 67,40 % - 33,60%).

III.

Argumentace stěžovatele

7. Stěžovatel s tímto postupem městského soudu nesouhlasí. V ústavní stížnosti namítl, že jej městský soud v důsledku procesního excesu poškodil, když svévolně snížil náhradu nákladů řízení o částku 26.658,95 Kč. Podle argumentace stěžovatele se i při řešení otázky podústavního práva musí účastníci řízení dočkat spravedlivého procesu, mezi jehož základní principy náleží zákaz svévolného rozhodování, ochrana jejich legitimního očekávání a předvídatelnost soudních rozhodnutí. V konkrétní rovině pak stěžovatel namítl, že mu městský soud nepřiznal náhradu soudního poplatku za podání žaloby (6.218 Kč), kterým se navíc nijak nezabýval. Dále namítl nesprávnou aplikaci zásady úspěchu ve věci. Přestože podle stěžovatele městský soud správně dovodil, že předmětem původního řízení bylo zaplacení částky ve výši 124.341,08 Kč a pokud stěžovateli bylo vyhověno pouze částečně, měl podle této zásady pouze částečný nárok na náhradu nákladů řízení, předmětem dalšího řízení po vyhlášení (prvního) rozsudku nalézacího

soudu zůstala pouze částka ve výši 83.861,74 Kč, a v tomto řízení byl stěžovatel stoprocentně úspěšný. Proto nesouhlasí s postupem městského soudu, který snížil náhradu nákladů za toto další řízení tak, že odpovídá pouze částečnému úspěchu stěžovatele ve věci; městský soud navíc podle stěžovatele tento postup nijak neodůvodnil. Konečně také stěžovatel poukazuje na to, že městský soud ve svém prvním rozsudku náhradu nákladů řízení nesnížil a stěžovateli ji přiznal v plné výši, až v rámci druhého rozsudku napadeného ústavní stížností náhle změnil názor. Stěžovatel tak byl v legitimním očekávání, že mu náhrada nákladů řízení bude přiznána v plné výši, a změnu názoru považuje za nepředvídatelnou a za projev libovůle. Stěžovatel tak v celkovém postupu Městského soudu v Praze spatřuje extrémní porušení práva na spravedlivý proces.

IV.

Průběh řízení před Ústavním soudem

8. Ústavní soud si u Obvodního soudu pro Prahu 1 vyžádal spis vedený pod sp. zn. 31 C 50/2014 a vyzval Městský soud v Praze a vedlejší účastníci, aby se vyjádřily k ústavní stížnosti.

9. Městský soud v Praze ve svém vyjádření k ústavní stížnosti plně odkázal na odůvodnění napadeného rozsudku, který ve stručnosti zrekapituloval tak, že při rozhodování o nákladech řízení aplikoval § 142 odst. 2 o. s. ř., a v souladu s ním byla žalobci přiznána poměrná část nákladů řízení. Městský soud měl ve svém vyjádření za to, že jeho postupem nedošlo k porušení žádného ústavního práva stěžovatele, navrhl zamítnutí ústavní stížnosti jako nedůvodné a souhlasil s upuštěním od ústního jednání.

10. Vedlejší účastnice se k ústavní stížnosti nevyjádřily.

11. Za této situace Ústavní soud nezasílal vyjádření městského soudu k replice stěžovateli. Ústavní soud k projednání a rozhodnutí o ústavní stížnosti nenařídil ústní jednání, neboť od něj neočekával další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

V.

Posouzení důvodnosti ústavní stížnosti

12. Ústavní soud zvážil argumentaci stěžovatele a obsah napadeného rozsudku a dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

13. Ústavní soud se ve své rozhodovací praxi opakovaně zabýval problematikou nákladů řízení, přičemž se k ní obecně staví zdrženlivě a podrobuje ji toliko omezenému ústavněprávnímu přezkumu. Ačkoli totiž i rozhodnutí o nákladech řízení může mít citelný dopad do majetkové sféry účastníků řízení, samotný spor o nákladech řízení většinou nedosahuje intenzity způsobit porušení jejich základní práva a svobody. Přezkum Ústavního soudu je též minimalizován zejména tam, kde sporná částka nedosahuje ani výše bagatelní hranice sporu. Na druhou stranu však Ústavní soud zdůrazňuje, že i rozhodování o nákladech soudního řízení tvoří integrální součást soudního řízení jako celku, a i na něj proto dopadají základní zásady spravedlivého procesu, mezi které tradičně náleží i zákaz svévolného rozhodování či ochrana legitimního očekávání účastníků a předvídatelnost soudních rozhodnutí [srov. například nález sp. zn. IV. ÚS 2738/10 ze dne 23. 11. 2010 (N 235/59 SbNU 391), nález sp. zn. II. ÚS 2570/10 ze dne 28. 5. 2013 (N 95/69 SbNU 457) a nález sp. zn. III. ÚS 1561/13 ze dne 3. 4. 2014 (N

52/73 SbNU 59); všechna rozhodnutí Ústavního soudu citovaná v tomto nálezu jsou dostupná na <http://nalus.usoud.cz>].

14. Přestože je podle ustálené rozhodovací praxe Ústavního soudu výlučně v pravomoci obecných soudů posoudit úspěch stran v řízení a na základě toho rozhodnout o přiznání náhrady nákladů řízení a jejich výši, Ústavní soud již v dřívějších rozhodnutích mimo jiné konstatoval, že rozhodnutí o náhradě nákladů řízení má být vzhledem k nezbytné ochraně legitimního očekávání účastníků zřejmým a logickým ukončením celého soudního řízení [viz nálezy ze dne 13. 1. 2005 sp. zn. IV. ÚS 1/04 (N 8/36 SbNU 75) a nálezy ze dne 20. 12. 2005 sp. zn. I. ÚS 257/05 (N 231/39 SbNU 449)]. Pokud obecné soudy rozhodnou o náhradě nákladů řízení v rozporu s průběhem sporu a s výrokem ve věci, je to nutno označit za postup, který porušuje právo na spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny [k tomu např. nálezy ze dne 2. 5. 2002 sp. zn. III. ÚS 455/01 (N 57/26 SbNU 113) či nálezy ze dne 12. 5. 2004 sp. zn. I. ÚS 653/03 (N 69/33 SbNU 189)].

15. Tak tomu bylo i v nyní projednávané věci.

16. Základní zásadou, která ovládá rozhodování o náhradě nákladů civilního sporného procesu, je zásada úspěchu ve věci vyjádřená v § 142 odst. 1 o. s. ř. V této zásadě se promítá myšlenka, že ten, kdo důvodně bránil své subjektivní právo nebo právem chráněný zájem, by měl mít právo na náhradu nákladů, jež při této procesní činnosti vynaložil, proti účastníku, jenž do jeho právní sféry bezdůvodně zasahoval [viz nálezy sp. zn. III. ÚS 292/07 ze dne 9. 6. 2009 (N 133/53 SbNU 669)].

17. Otázkou, jak aplikovat zásadu úspěchu ve věci v případech, kdy v jedné věci proběhlo více nalézacích řízení (jak je tomu i v nyní projednávané věci), se již několikrát zabýval Nejvyšší soud jako vrcholný justiční orgán sjednocující soudní praxi v době, kdy nebylo dovolání proti nákladovým výrokům ze zákona vyloučeno [před účinností § 238 odst. 1 písm. h) o. s. ř., ve znění zákona č. 296/2017 Sb.]. Dospěl přitom k závěru, že úspěch účastníka řízení musí být posuzován pro každé řízení zvlášť, protože musí být přihlédnuto k tomu, co je předmětem řízení v každém z těchto řízení (viz usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 4. 2018, sp. zn. 21 Cdo 5239/2017 nebo rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15. 5. 2014, sp. zn. 28 Cdo 4425/2013). Jinými slovy jsou obecné soudy při rozhodování o náhradě nákladů řízení povinny přihlédnout k tomu, zda a jak se předmět řízení původně vymezený žalobou anebo jinými procesními úkony v jeho průběhu změnil a podle toho také posuzovat míru úspěchu účastníků v konkrétním řízení.

18. Městský soud v Praze rozhodl nepředvídatelně, když z tohoto výkladového a aplikačního standardu vybočil a stěžovateli snížil přiznanou náhradu nákladů za druhé nalézací řízení. Předmětem dalšího řízení totiž po vyhlášení prvního rozsudku nalézacího soudu – tj. předmětem odvolacího, dovolacího a druhého nalézacího řízení – zůstala pouze žalovaná částka ve výši 83.861,74 Kč s příslušenstvím, která byla v konečném důsledku stěžovateli přiznána jak vyhovujícím výrokem nalézacího soudu, tak i potvrzujícím výrokem městského soudu. Stěžovatel tak měl v dalším řízení s takto vymezeným předmětem plný úspěch, nikoliv pouze částečný, jak chybně ve vztahu k druhému nalézacímu řízení dovodil městský soud. Výklad, podle kterého je třeba obě nalézací řízení posuzovat pro účely určení míry úspěchu stěžovatele a rozhodování o nákladech řízení jako celek je v rozporu s ustálenou rozhodovací praxí a je tak projevem svévolného rozhodování, jehož výsledek je v rozporu s průběhem sporu a s vlastním výrokem ve věci. Městský soud navíc v odůvodnění svého rozsudku při výpočtu nákladů právního zastoupení za druhé nalézací řízení (správně) vycházel z tarifní hodnoty sporu ve výši 83.861,74 Kč, přesto však dovodil, že stěžovatel, kterému byla tato částka plně přiznána, měl ve věci pouze částečný úspěch. Takový přístup, kdy soud při výpočtu

nákladů právního zastoupení v případě sporů o peněžitě plnění vychází z toho, že tarifní hodnota sporu je jiná (nižší) než předmět řízení, a při posuzování míry úspěchu vychází z předmětu řízení, je třeba označit za nelogický, vnitřně rozporný a v konečném důsledku také svévolný.

19. Dalším nedostatkem rozhodnutí městského soudu je opomenutí zahrnout do nákladů řízení také stěžovatelem uhrazený soudní poplatek za podání žaloby ve výši 6.218 Kč. Soudní poplatek je přitom jedním z druhů nákladů řízení (srov. § 137 o. s. ř). Rovněž toto opominutí bude nutno v novém rozhodnutí napravit.

20. Ústavní soud z výše uvedených důvodů dospěl k závěru, že postupem Městského soudu v Praze, který snížil jemu přiznanou náhradu nákladů za druhé nalézací řízení a opomenul do těchto nákladů zahrnout také soudní poplatek, bylo porušeno právo stěžovatele na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny. Proto Ústavní soud ústavní stížnosti vyhověl a podle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu zrušil výrok II. napadeného rozsudku Městského soudu v Praze. V dalším řízení je městský soud vázán právním názorem Ústavního soudu vysloveným v tomto nálezu (čl. 89 odst. 2 Ústavy České republiky).

P o u č e n í : Proti nálezu Ústavního soudu není odvolání přípustné.

V Brně dne 24. února 2021

Tomáš Lichovník
předseda senátu